

117 Si hæres fuit negligens, & ita in culpa vt infans, aut minor, cui hæres succedere prætendit, non adiverit hæreditatem, puta non curans, quod Infans, vel minor adeat hæreditatem, juxta dispositionem tex. in l. si Infanti C. de jur. delib. tunc in talem hæredem, neque trasmittit hæreditatem, neque Jus petendi restitutionem in integrum, Bartol. in d. l. si Infanti nu. 11, Vers. & video si hæres. Saccin. in l. qui duo num. 21. ff. de reb. dub. Aretin. conf. 160. nu. 8. Vers. præterea, & post prædictos Spada conf. 343. num. 7. lib. 3., Ubi quod Pater qui neglexit adire hæreditatem pro filio infante, non habet Jus restitutionis in integrum in præjuditium sororis præmortui infantis; & ita concludit in fine consilii, licet num. 8. ponat, quod Pater detinendo dotes Uxor præmortua censeatur adivisse hæreditatem nomine sui filii infantis, quia ad exclusionem culpæ, & negligentiae per omnes conjecturas facile præsumitur, adivisse pro filio, sicut per omhem actum pro se adivisse præsumeretur.

118 Ponamus, quod Testator imponat onus hæredi, vel legatario exigendi a debitore summam pœcunie, eamque exactam investidi in fundum fructiferum, ex cuius redditibus celebrarentur tot Missæ per patres Sancti Francisci, & hæres, aut legatarius negligat pœcuniā exigere, ac interim debitor fiat non solvendo, eo casu hæres, aut legatarius negligens tenetur ad damna inde sequentia, arg. à Tute ad legatariū, ex l. si Tutor ff. de administr. tutelle l. nomina C. Arbitrium Tutellæ.

119 Limitatur tamen primò, si debitor esset difficilis exactionis, ut sunt Magnates, cum quibus si hæres, aut legatarius fecisset diligentias saltem extrajudiciales, petendo creditum Urbano modo, cum fortè aliter esset difficile satis consequi, & interim, aut Magnates recederent, aut fierent non solvendo, tunc negligentia non imputatur, quia non est culposa, ad allegata per Pasqualig. de Sacrificio novæ legis quest. 1066. n. 2., & 3., ubi num. 5., sublimitat quando esset suspicio de tali recessu, decoctione, aut alio periculo.

120 Limitatur secundò, ut in eo casu hæres, aut legatarius non teneatur ad damna, nisi ex culpa lata, eo quia non tenetur diligenter se agere, quam Pater familias di-

ligens ageret in rebus propriis, ut ex eodem argumento à tute colligitur in l. nomina C. arbitrum tutellæ, & latius probat Gratian. discept. for. c. 125. à num. 1., seqq. ubi quod est spetiale in exactione nominum, quod mitius agatur; ubi num. 2. in fine, & num. 3., quod in iis, quæ gratuitò præstantur, non præstat culpam levem, ubi num. 5., & 10., quod in hoc casu culpa est probanda per allegantem.

121 Limita tertio, si agendo judicialiter, expensa superexcederent creditum exigendum, quia tunc inutiliter hæres, aut legatarius agerent, ad quod non tenentur, ut post Bellacomb. notat Barbosa in dicta l. nomina num. 3., ubi num. 5., ad effectum condemnandi hæredem, vel legatarium, si cuti tutorem de negligentia, oportet probare, quod de tempore susceptæ hæreditatis, vel legati debitores fuissent idonei, & facile potuissent exigi debitum, Gratian. discept. for. c. 125. num. 12.

122 Limita quartò, in casu quo debitor casu fortuito subito, & inopinato fieret non solvendo, quia iste casus non potest hæredi, vel legatario imputari, ut per tex. in l. si sine §. Modestinus, il. ff. de administrat. tutor. Gutierrez. de tutell. p. 3. c. 1. num. 95.

123 Ex Statuto Ferrariae Masculi ab intestato excludunt sceminas ab hæreditate, ipsi que succedunt cum onere dotandi sceminas lib. 2. rubr. 139. rubr. autem 140. decernit, quod hujusmodi hæredes teneantur alere sceminas, easque dotare usque ad tempora decem, & octo annorum inclusivè suæ etatis, ceterum si prædicti hæredes sint negligentes in dote hujusmodi danda, ac sceminas maritandis, illaque peccarent in corpus suum, excusarentur, nec dotem amitterent, etiamsi nuberent indigno, Fontanell. de pactis nuptial. lib. 2. Claus. 5. glos. 1. n. 82., & seqq., Pigant. ad dictam rubr. 40. nu. 16., immo ipsi hæredes in culpa sunt, quantum gravior, quo morosi, ac negligentes, & toties in culpa censentur, quoties scemina ad peccatum laberetur, idem Pigant. num. 19., ubi num. 20., monet agnatos ut caveant ne negligentes sint in maritandis Virginibus, quia eis hoc incumbit onus ex Justitia; immo negligentibus hæredibus statutum imponit pœnam, ut in bonis defuncti scemina dotem habeant duplicatam, ac hæredes condemnat ad omnes litis expensas,

124 quis stipulatus fuerit dotem ff. de solut. si fuerat taxatum tempus infra quod deberet hæres eligere, & non elegerit, constituitur in mora, & tunc amittit facultatem solvendi in spetie, fitque pecunia debitor, ita post Rotam coram Burato decis. 287., respondit Pigant. ad dictam Rubr. 140. num. 32.

125 Si verò non fuerat Statutum tempus, sed sine temporis prefinitione dictū, ad debitorem spectare electionē ad beneplacitū tunc beneplacitū non potest respicere tempus, alioquin promissio dotis fuisset elusoria, l. si quis stipulatus fuerit decem in melle ff. de solut. neque ex lapsu temporis potest dici constitutus in mora, & factus negligens, ex quo tempus non est taxatum, & dies non est certa, nec facultativis currit præscriptio; Serapin. decis. 7. 6. num. 10., decis. 8. 13. num. 5., Leon. cil. decis. 4. 6. num. 19., Gratian. cap. 527. nu. 8., Unde ad constituendum debitorem in mora requiritur aliqua interpellatio, ut probavimus in prima parte art. an, & quando incurritur negligentia, ubi non est apposita dies certa, ac propterea in dicta l. si quis stipulatus fuerit decem in melle dicitur, quod per petitionem, agendo ex stipulatu, debitor constituitur in mora, & fit negligens, & ex sua negligentia amittit facultatem electionis spetierum, & sic facultatem solvendi unum pro alio durare usque ad litis contestationem, dixit Bald. in l. Si quando si hæres ff. de leg. 1., ubi tamen procedit cum distinet, vel hæc facultas est à lege, & tunc cessat per item contestatam, vel est ab homine, & tunc non cessat per tex. in l. item veniunt §. item recte ff. de petit hæred.

126 Atamen quando hæc facultas solvendi, vel pecuniam, vel spesies est ab homine sine temporis prædefinitione, tunc licet attenta l. in omnibus 14. ff. de reg. Jur.; dicendum esset deberi statim, tamen quod sit arbitrium Judicii tempus taxare juxta debiti qualitatem, & quantitatem, & personam debentis, observarunt Menocbius de Arbitri. Jud. c. 27., Antonell. de temp. leg. lib. 9. c. 4. n. 1., & seqq., & lib. 2. c. 48. num. 9., Cagnol. in dicta l. in omnibus num. 1., Qui observat, quod licet obligatio sit ad statim, debet tamen intelligi cum aliquo temperamento, & temporis spatio, sicuti Juriscons. dicit in l. quod dicimus ff. de solut., quod creditor recepturus pecuniam sibi debitam, non debet venire statim cum sacco paratus, ex qui-

bus

quis stipulatus fuerit dotem ff. de solut. si fuerat taxatum tempus infra quod deberet hæres eligere, & non elegerit, constituitur in mora, & tunc amittit facultatem solvendi in spetie, fitque pecunia debitor, ita post Rotam coram Burato decis. 287., respondit Pigant. ad dictam Rubr. 140. num. 32.

127 Si verò non fuerat Statutum tempus, sed sine temporis prefinitione dictū, ad debitorem spectare electionē ad beneplacitū tunc beneplacitū non potest respicere tempus, alioquin promissio dotis fuisset elusoria, l. si quis stipulatus fuerit decem in melle ff. de solut. neque ex lapsu temporis potest dici constitutus in mora, & factus negligens, ex quo tempus non est taxatum, & dies non est certa, nec facultativis currit præscriptio; Serapin. decis. 7. 6. num. 10., decis. 8. 13. num. 5., Leon. cil. decis. 4. 6. num. 19., Gratian. cap. 527. nu. 8., Unde ad constituendum debitorem in mora requiritur aliqua interpellatio, ut probavimus in prima parte art. an, & quando incurritur negligentia, ubi non est apposita dies certa, ac propterea in dicta l. si quis stipulatus fuerit decem in melle dicitur, quod per petitionem, agendo ex stipulatu, debitor constituitur in mora, & fit negligens, & ex sua negligentia amittit facultatem electionis spetierum, & sic facultatem solvendi unum pro alio durare usque ad litis contestationem, dixit Bald. in l. Si quando si hæres ff. de leg. 1., ubi tamen procedit cum distinet, vel hæc facultas est à lege, & tunc cessat per item contestatam, vel est ab homine, & tunc non cessat per tex. in l. item veniunt §. item recte ff. de petit hæred.

bus colligitur dandum esse aliquod temporis spatium, ac propterea requiri aliquā interpellationē, cum aliquo moderato temporis cursu, ut diximus in prima parte de incurienda negligentia, quando non est apposita dies certa.

129 Idem prorsus est dicendum in casu quo quis promisit contrahere matrimonium cū Gema nullo præfixo termino, non enim tenetur statim implere, nec sit statim negligens, sed arbitrio prudentis Viri, vel ut dicunt alii, cum fuerit interpellatus, arg. l. debitores presentes. C. de pignor., Abbas in c. fin. num. 19. de prescript., Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 28. num. 2., ubi limitat in foro conscientiae, quando creditor petere non auderet ob timorem reverentialem, vel ex alia 130 causa, & contingit non raro in artifice, qui non audet petere à viro nobiliore, & potentiore, quod sibi debetur non tantum timore reverentiali, quam verberum, aut iniuriarum; tunc debtor ponitur in mora; etiam creditore non petente, dum neverit se debere, & possit solvere, sed difert, licet cognoscat artificem desiderare, quod sibi debetur, tunc talis dilatio in conscientia culpabilis est, & debitorem tenetur ad damna, & interesse, ac praxis docuit, quod non raro artifices ex hac causa decoquunt, aut damna gravia patiuntur, quod utinam adverterent nobiliores, & eorum confessarii.

V i O T U M .

D E negligentia hæredum habui in facto, quod Testator disposuerit omnia bona sua restituenda loco pio finita linea, & inter cetera reliquit multa credita in libro Mercaturæ descripta, evenit autem casus restitutionis post annos 60., & pro loco pio producto Testamento, & Inventario bonorum, institutum fuit pro consignatione, & difficultas fuit, an nomina debitorum presumerentur exacta, & cum exactio sit quid facti videbatur stare regula, non præsumi, ad tradita per Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 14., ac propterea non teneri de eis rationem reddere, nec summam restituere, sed sufficere, si nunc consignet, & cedat nomina debitorum arg. l. sicc. §. fin. ff. de leg. 1.

131 Opponebatur præsumendum fuisse exacta, quia negligentia in hærede non præsumitur, tum quia de ejus comodo agebatur, dum haberet usum fructum eorum, ad tradita per Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 77. num. 3., Mascard. de probat. concl. 1903. num. 2. 3., unde hæredi onerato incumbere onus probandi, fecisse debitam diligentia pro exigendo, juxta ea quæ describit Scaccia de commerc., & Cambiis §. 2. glof. 5. n. 254., & seqq., usque ad excusione factam, etiam personalem, ut ibi num. 260., alioquin si nomina debitorum facta sint deteriora, & debitores facti sint non solvendo, vel amplius non reperiantur; periculo hæredis gravati imputanda, Tufch. Vers. Negligentia concl. 31. nu. 4., quia negligentia tanto temporis spatio protracta tamquam culpabilis damno eiusdem cedere debet, pro ut negligentia, quando nimia est, dixit Fontanella decis. 125. num. 17. 18., & diximus distinguendo inter negligentiam notabilem, & longioriem, ac brevem, & levem, tam in prima parte de Negligentia in communi; quam in secunda de Negligentia Creditorū, nam diurna negligentia nimis voluntaria, & culpabilis est, Glof. in c. fin. in Vers. aut negligenter & q. 3., Scaccia de commerc., & Camb. 6. 1. q. 7. p. 2. ampliat. 19. num. 128., tum ex reg. quod mora sua unicuique nocet, ad tradita per Cagnol. in l. 134. §. Unicuique ff. de reg. Jur., ac propterea in prima parte diximus, negligentiam nocere negligenti, non aliis, Barbosa de axiomat. Juris, axiom. 159. num. 2., & est tex. satis bonus in l. rem hæreditarian in fine ibi (Cum cohæredis negligentia damno non debet esse alteri) ff. de evocat., & l. electio §. si absente, ibi, ne alterius dolus, aut deßidia alii noceat ff. de noxal. act., ubi glof. in Vers. noceat, & l. Mandatum distrabendorum, ibi, ob errorum; aut imperitiam hæredum affici damno ff. mandati, & in nostris terminis, Fusar. de subſit. fideicom. q. 625. num. 4., ibi, secus esset, si ob culpam illius facta essent deteriora, ut quia cum potuerit exigere, non exigit, nam tunc, nec cedendo actiones liberarentur, & queſt. 514. 516. 517., Peregrin. de fideicom. art. 10. num. 45. Vers. si culpa hæredi imputari posſit, periculum ejus erit, nec actiones cedendo liberabitur, Riminald. Senior. lib. 1. consil. 122. late per totum. Palma consil. 49. num. 28. Mantica de coniect. Ultim. Vol. lib. 7. tit. 6. n. 3., Gratian. discept. for. cap. 832. num. 25., Rota decis. 190. num. 1. p. 1 recent.

132 Et

Pars Secunda.

Artic. XXI.

287

132 Et in præjudictum hæredis gravati, qui non exigit, stante tanti temporis cursu, nempe annorum 60., ea nomina debitorū præsumi exacta, ad tradita per Mascard. concl. 1318. num. 27., Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 135. num. 19., Surd. decis. 105. num. 49., Merlin. decis. 461. nu. 15.

133 Prædicta tamen videbantur non sic inoffenso pede procedere, ex quo debuisset constare, quod nomina debitorum suiffent exigibilia de tempore mortis testatoris fideicōmitantis, ad allegata per Riminald. Senior. lib. 1. consil. 121. num. 16., Rota coram Bichio impressa post tract. Olea. de cession in Novarien. pecuniaria decis. 31. sub num. 14., ubi quod ut dicatur nomen debitoris factum inexigibile, probandum esset, quod anteā tale nō erat, Surd. consil. 228. sub num. 16., Gratian. discept. for. c. 527. sub num. 36., ubi quod nemo præsumitur idoneus, nisi probetur, & faciunt dicta per Oleam. de cession. t. 5. q. 12. num. 15., ubi quod, ut Maritus teneatur de neglectis in exactione dotis, seu nominis debitoris in dotem dati, oportet, quod tēpore promissionis idoneum esset, & exigibile, alias ad restitutionem non teneretur.

Maxime cum praxis doceat, quod in libris Mercatorum, ut in præsenti casu, soleant inveniri descripta multa credita, que nec ipsi mercatores potuerunt exigere, pluribus impedimentis obſistentibus, ut morte fuga, absentia, paupertate, decoctione debitorum &c.

134 Videbatur tamen cum distinctione procedendum, scilicet, vel hæres gravatus ad se ex onerandum in redditione rationis excipit de paupertate debitorum, & de inexigibilitate nominum, & tunc excipiendo fit actor, probare debet suam exceptionem, puta allegatam paupertatem, in qua se fundat, Rolan. consil. 92. n. 23. lib. 2., Beau. consil. 105. num. 28., Mascard. de prob. concl. 1154. num. 5., Surd. de alim. tit. 7. quæst. 8. num. 14., Palma consil. 49. sub num. 34. Vers. & cum in hujusmodi casibus, Coccin. decis. 2125 num. 9. 10., Rembold. decis. 455. Vers. nec obstat; vel non proceditur per viam exceptionis, sed solum dubitat Judex in administranda Justitia an hæres sit gravandus, ex quo non constat de exigibilitate nominum, & tunc substituto incumbere probationem exigibilitatis, ex quo se fundat in ea dum instat, ea hæredis gravati periculo fuisse

facta deteriora. ~~pol. 101 p. 111. lib. 1. fol. 100~~
135 Præter hæredes, & legatarios, potest negligentia cadere in Commissarios, & executores ultimarum voluntatum, vel sint testamentarii, vel legitimi, vel dativi, & quidem primo negligentia potest consistere in non acceptando munus sibi à testatore, vel à lege, vel à Judice Impositum, de quo solent querere doctores, an electus Cōmissarius, seu executor, qui sumuntur pro eodem in presenti casu, juxta tex. in c. tua, & c. Joannes de Testam., possit cogi, & te-neatur acceptare munus sibi impositum, nam postquam executores acceptaverint, quod teneantur implere, & negligentes possint cogi per Episcopum; certa Juris est dispositio c. Joannes de testam., Spin. Specul. testam. glof. 28. sub num. 17. Vers. sed habito pro costanti.

Prima ergo regula est, quod in foro Judiciario, seu externo nemo potest cogi suscipere onus executoris testamentarii, & dativi, & consequenter tales electi ad hoc officium non acceptando, non possunt incurrire culpam negligentiae, quia, ut dixi in prima parte, negligens dicitur, qui omittit facere id, quod de jure tenetur facere, dum ergo electi non tenentur acceptare hoc munus, non acceptando non possunt dici negligentes; quod autem non possint cogi hoc munus acceptare, patet, quia munus voluntarium est, & mandatum suscipere nemo cogitur glof. in c. Joannes Vers. Mandatum de testam., & latius examinat Spculator tom. 2. tit. de Instrumentorum adiunctione §. 12. num. 55. arg. pari de Arbitris procuratoribus, negotiorum gestoribus, Barbosa in c. Joannes num. 3. de testam., quia hoc munus ex mera voluntate procedit; limitatur verò hæc reg. si executor sit aliquid à Testatore legatum, & acceptaverit legatum, tunc tenetur, & onus suscipere, ex reg. qui sentit comodum debet sentire, & incomodum, alias perdet, quod ex testamento suscipit, seu erat percepturus, l. 1. in fine ff. Ubipupils deduc. deb., quia legatum videtur merces laboris, & consequenter recusato labore, non debetur merces, vel recepta mercede cogitur ex quasi contractu implere, Diana p. 8. tract. 5. resol. 27. Vers., & tandem nota, & resol. 60., & dixerat p. 4. tract. 4. resol. 62.

136 Secunda regula est, quod Episcopus, qui potest